

Diş Hekimliği Öğrencileri ile Diş Hekimliği Dışındaki Diğer Fakülte Öğrencilerinin Dental Kaygılarının Değerlendirilmesi

ASSESSMENT OF DENTAL ANXIETY AMONG DENTAL AND NON-DENTAL STUDENTS

Yrd.Doç.Dr. A. Pınar SÜMER,^a Yrd.Doç.Dr. Emre BODRUMLU,^b
Yrd.Doç.Dr. Mahmut SÜMER,^c Prof. Hülya KÖPRÜLÜ^b

^aOral Diagnoz ve Radyoloji AD, ^bDiş Hastalıkları ve Tedavisi AD, ^cAğız Diş Çene Hastalıkları ve Tedavisi AD, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi, SAMSUN

Özet

Amaç: Bu çalışmanın amacı, diş hekimliği öğrencileri ile diğer fakülte öğrencilerinin dental kaygılarının, kaygı ile ilişkili faktörlerin değerlendirilmesi ve kaygı düzeylerinin karşılaştırılmasıdır.

Gereç ve Yöntemler: Çalışma 375 diş hekimliği öğrencisi ve 376 diş hekimliği dışındaki diğer fakülte öğrencileri üzerinde yürütüldü. Öğrencilerden bir anket formu doldurmaları istendi. Anket formunun ilk kısmı katılanların yaş, cinsiyet, diş hekimi ziyareti sıklığı ve ilk diş hekimine gidişleri ile ilgili sorulardan oluşmaktadır. İkinci kısım ise Corah'ın Dental Anksiyete Skalası (DAS) içermektedir.

Bulgular: Diş hekimliği öğrencileri için ortalama DAS değeri 8.33 ± 0.16 , diğer fakülte öğrencileri için ortalama DAS değeri 8.75 ± 0.19 'dur. Aradaki fark istatistiksel olarak önemli değildir. Kadınlar erkeklere göre daha yüksek DAS değerleri göstermiştir ($p < 0.05$).

Sonuç: Çalışılan öğrenci grubu için diş hekimliği eğitiminin, dental kaygıyı açıklamada sınırlı bir etkisinin olduğu düşünülmektedir.

Abstract

Objectives: The aim of the present study was to examine characteristics of dental anxiety and factors associated with dental anxiety among dental and non-dental students and to compare their anxiety levels.

Material and Methods: The study samples included 375 dental students (except first and second year) and 376 non-dental faculty students. Each student was asked to complete a questionnaire. The survey consisted of two sections. The first section requested sociodemographic information of the participants including age, gender, frequency of dental visits and knowledge about the first dental visit. The second section comprised of Corah's Dental Anxiety Scale (DAS).

Results: The mean DAS score was 8.33 ± 0.16 for dental students and 8.75 ± 0.19 for the non-dental group. This difference was not significant. Females demonstrated higher total DAS scores than males.

Conclusion: In conclusion, dental education had a limited influence in explaining dental anxiety in this sample of students.

Anahtar Kelimeler: Dental kaygı; öğrenci

Key Words: Dental anxiety; students

Türkiye Klinikleri J Dental Sci 2007, 13:1-5

Diş hekimliğindeki modern teknolojik gelişmelere rağmen, diş tedavileri ile ilişkili ağrıya karşı duyulan kaygı ve korku yaygın olarak görülmektedir.¹ Dental kaygı pek çok ülkede geniş bir popülasyonda bulunan en büyük diş sağlığı problemi olarak bildirilmektedir.²⁻⁴

Dental kaygı nedeniyle diş tedavisinden kaçmak, tedaviyi erteleme eğiliminde bulunmak sık görülen bir davranıştır ve kötü ağız ve diş sağlığı ile yakından ilgilidir.⁵⁻⁷ Çalışmalar yüksek dental kaygı görülme sıklığının %5 ile %20 arasında değiştiğini ve kadınların erkeklere oranla daha yüksek kaygı değerlerine sahip olduğunu göstermektedir.⁸⁻¹¹

Genelde çocukluk döneminde yaşanan ağrılı travmatik işlemler dental kaygının kaynağıdır.^{12,13} Diş hekimi ve personelin davranışları da dental kaygı için önemlidir.¹⁴ Dental kaygı, ağız sağlığı ile yakından ilişkilidir.¹⁵ Dental kaygısı yüksek olan bireylerin kaygısı düşük olan bireylere göre daha

Geliş Tarihi/Received: 17.08.2006 Kabul Tarihi/Accepted: 27.10.2006

Yazışma Adresi/Correspondence: Yrd.Doç.Dr. A. Pınar SÜMER
Ondokuz Mayıs Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi,
Oral Diagnoz ve Radyoloji AD, SAMSUN
psumer1970@yahoo.com

Copyright © 2007 by Türkiye Klinikleri

fazla çürüklerinin ve diş kayıplarının olduğu, dolgu- lu diş sayılarının ise daha az olduğu bildirilmiştir.^{16,17} Bunun yanı sıra periodontal sağlıkları da daha kötüdür.¹⁸

Dental kaygı genelde anketler ve skalalar kullanılarak ölçülür.¹⁹ Üçok ve ark.²⁰ dental kaygı ölçümünde Vizüel Analog Skalanın güvenle kullanılabilir, pratik bir yöntem olduğunu bildirmişlerdir. Corah'ın Dental Anksiyete Skalası (DAS) ise yaygın olarak kullanılan bir ölçektir. Pek çok çalışmada dental kaygı görülme sıklığı ve dental kaygı ile ilişkili faktörler değerlendirilmiştir. Diş hekimliği ve sağlık ile ilgili eğitimin, bireylerin diş tedavileri ile ilgili duygu, düşünce ve kaygılarını değiştirebileceği görüşünden yola çıkılarak, bu çalışmanın amacı diş hekimliği öğrencileri ile diş hekimliği dışındaki fakülte öğrencilerinin dental kaygılarının, kaygı ile ilişkili faktörlerin değerlendirilmesi ve kaygı düzeylerinin karşılaştırılmasıdır.

Gereç ve Yöntemler

Çalışma, diş hekimliği fakültelerinde okuyan (1. ve 2. sınıflar hariç), 192 erkek ve 183 kadın

olmak üzere toplam 375 diş hekimliği öğrencisi ve diş hekimliği dışındaki fakültelerde okuyan 198 erkek ve 178 kadın olmak üzere toplam 376 öğrenci üzerinde yürütüldü. Öğrencilerin ortalama yaşları 20.27'dir. Öğrenciler çalışma hakkında bilgilendirildikten sonra, çalışmaya katılmak isteyen öğrencilerden tek sayfalık bir anket formunu doldurmaları istendi. Anket formu iki kısımdan oluşmaktadır. İlk kısım katılımcıların yaş, cinsiyet, diş hekimi ziyareti sıklığı ve diş hekimine ilk gidişleri ile ilgili sorulardan oluşmaktadır. Diş hekimi ziyareti sıklığı; "hiç gitmedim", "arasıra", "şikayet olduğunda", "6 ayda bir" ve "yılıda bir" olarak gruplandırıldı.

İkinci kısım Corah'ın DAS'ını içermektedir (Ek 1).²¹ Bu skalada 4 soru ve her soru için 5 cevap seçeneği bulunmaktadır. Verilen cevaplara göre DAS değeri 4 (kaygı yok) ile 20 (aşırı yüksek kaygı) arası değişmektedir.

DAS skorları istatistiksel açıdan değerlendirilmeden önce veriler standart hata, varyasyon, diklik ve basıklık katsayılarına göre irdelenmiştir. Bulgular ayrıca varyansların heterojenliği baki-

Ek 1. Dental Anksiyete Skalası

1. Yarın diş hekimine gidecek olsanız kendinizi nasıl hissedersiniz?
  - a. Eğlenceli bir deneyim olacağını düşünürüm.
  - b. Bu durumu önemsemem ve hiç endişe etmem.
  - c. Çok az huzursuzluk duyarım.
  - d. Hoş olmayan (tatsız) ve ağrılı bir olay olacağını düşündüğüm için korkarım.
  - e. Diş hekimi ne yapacak diye çok korkarım.
2. Diş hekiminin muayenehanesinde ve sıranın size gelmesini bekliyorsunuz. Kendinizi nasıl hissedersiniz?
  - a. Rahat hissedirim.
  - b. Biraz huzursuz hissedirim.
  - c. Gergin hissedirim.
  - d. Endişeli ve sıkıntılı hissedirim.
  - e. Çok korkarım, vücudumda terleme ve bulantı gibi değişiklikler hissedirim.
3. Diş hekiminin koltuğuna oturdu ve doktorunuzun tedavi için dönen aletlerini hazırlamasını bekliyorsunuz. Kendinizi nasıl hissedersiniz?
  - a. Rahat hissedirim.
  - b. Biraz huzursuz hissedirim.
  - c. Gergin hissedirim.
  - d. Endişeli ve sıkıntılı hissedirim.
  - e. Çok korkarım, vücudumda terleme ve bulantı gibi değişiklikler hissedirim.
4. Diş hekiminin koltuğuna oturdu ve doktorunuzun diş taşlarınızı temizlemek için kazıyıcı aletlerini hazırlamasını bekliyorsunuz. Kendinizi nasıl hissedersiniz?
  - a. Rahat hissedirim.
  - b. Biraz huzursuz hissedirim.
  - c. Gergin hissedirim.
  - d. Endişeli ve sıkıntılı hissedirim.
  - e. Çok korkarım, vücudumda terleme ve bulantı gibi değişiklikler hissedirim.

ından Bartlett testi ile değerlendirilmiştir. Bartlett test sonuçlarında varyansların homojenliğine karar verildikten sonra 2 farklı fakülte ve cinsiyet için 2 faktörlü faktöriyel deneme düzeyinde ANOVA ile analizler tamamlanmıştır. İnteraksiyon gruplarının test edilmesinde Tukey HSD testi kullanılmıştır. Bunun yanında diğer anket sonuçlarının ilişkilendirilmesinde χ^2 testi uygulanmıştır. Tüm istatistiksel çözümler SPSS paket programında elde edilmiştir.

Bulgular

390 erkek ve 361 kadın öğrenci anket formunu doldurdu. Tüm öğrenciler için ortalama DAS değeri 8.54 ± 0.12 olarak bulundu. Diş hekimliği öğrencilerinin ortalama DAS değeri 8.33 ± 0.16 , diğer öğrencilerin ise 8.75 ± 0.19 'dur. Aradaki fark istatistiksel olarak önemli değildir ($p > 0.05$). Ortalama DAS değerlerinin hem diş hekimliği öğrencileri ($F = 6.514, p < 0.05$), hem de diğer öğrenciler için ($F = 14.547, p < 0.05$) cinsiyetler arasında farklılık gösterdiği saptandı. Kadınların erkeklere göre daha yüksek ortalama DAS değerleri gösterdiği belirlendi (Tablo 1).

Diş hekimliği ve diğer fakültelerdeki erkek öğrencilerin ortalama DAS değerleri sırasıyla 7.91 ve 8.06'dır. Aradaki fark istatistiksel olarak önemli değildir ($F = 0.195, p > 0.05$). Bununla birlikte, diş hekimliği ve diğer fakültelerdeki kadın öğrencilerin ortalama DAS değerleri arasındaki fark istatistiksel olarak önemlidir ($F = 3.872, p < 0.05$) ve sırasıyla 8.77 ve 9.52'dir.

Diş hekimliği öğrencileri için cinsiyet ile diş hekimi ziyareti sıklığı arasındaki ilişki istatistiksel olarak önemli ($\chi^2 = 9.427, p = 0.051$) iken, diğer öğrenciler için önemli değildir ($\chi^2 = 2.072, p = 0.723$). Kadın öğrenciler için diş hekimi ziyareti sıklığı açısından gruplar arasında istatistiksel olarak fark yokken ($\chi^2 = 3.506, p = 0.477$), erkekler için istatistiksel anlamda fark vardır ($\chi^2 = 16.517, p = 0.002 < 0.05$).

Diş hekimine ilk gitme yaşı ile cinsiyet arasında her 2 grup için de istatistiksel olarak fark yoktur ($p > 0.05$). Bununla birlikte, diş hekimine ilk gitme yaşı ile 2 gruptaki hem erkek hem de kadın öğren-

Tablo 1. Öğrencilerin ortalama DAS değerleri.

Diş hekimliği öğrencileri	n	ortalama $\pm$ SS
Erkek	192	7.91 $\pm$ 0.22
Kadın	183	8.77 $\pm$ 0.24
Toplam	375	8.33 $\pm$ 0.16
Diğer öğrenciler		
Erkek	198	8.06 $\pm$ 0.24
Kadın	178	9.52 $\pm$ 0.29
Toplam	376	8.75 $\pm$ 0.19

Tablo 2. Diş hekimine ilk gitme yaşı ile ortalama DAS değeri arasındaki ilişki.

Diş hekimine ilk gitme yaşı	n	ortalama DAS $\pm$ SS
1-5 yaş arası	100	8.24 $\pm$ 0.33
6-12 yaş arası	438	8.61 $\pm$ 0.16
13-20 yaş arası	171	8.25 $\pm$ 0.28
20> yaş	42	9.66 $\pm$ 0.58
Toplam	751	8.54 $\pm$ 0.12

Tablo 3. Diş hekimi ziyareti sıklığı ile ortalama DAS değeri arasındaki ilişki.

Diş hekimi ziyareti sıklığı	n	ortalama DAS $\pm$ SS
Hiç gitmedim.	41	8.92 $\pm$ 0.64
Ara sıra	113	8.18 $\pm$ 0.32
Şikayet olduğunda	468	8.87 $\pm$ 0.16
6 ayda bir	82	7.60 $\pm$ 0.31
Yılda bir	47	7.44 $\pm$ 0.39
Toplam	751	8.54 $\pm$ 0.12

çileri arasındaki fark istatistiksel olarak önemlidir ($p < 0.05$).

Diş hekimine ilk gitme yaşı ile ortalama DAS değeri arasındaki ilişki istatistiksel olarak önemli değildir ($F = 2.118, p = 0.096$) (Tablo 2). Diş hekimi ziyareti sıklığı ile ortalama DAS değeri arasındaki ilişki ise istatistiksel olarak önemlidir ($F = 4.065, p < 0.05$) (Tablo 3).

Tartışma

Toplam 751 öğrencinin ortalama DAS değeri 8.54'dür ve bu değer daha önce yapılan çalışmalara

göre daha düşüktür.^{15,20,22-24} Bunun nedeni, çalışma grubundaki bireylerin eğitim düzeyleri olabilir. Eğitim düzeyi yükseldikçe dental kaygının azaldığı belirtilmiştir.^{11,24} Eğitim düzeyinin yüksek olması daha iyi ağız sağlığı, daha fazla diş hekimi ziyareti ve önceden yaşanmış travmatik dental işlem olasılığının daha az olması demektir.²⁴

Kadınların erkeklere göre daha yüksek DAS değerleri göstermesi pek çok çalışma ile uyumludur.^{9,19,23-27} Genelde kadınlarda, stres, depresyon, korku, sosyal fobi ve panik atak gibi psikolojik durumlara daha yüksek oranlarda rastlanır²⁸ ve dental kaygı da bunlarla ilişkili olabilir.²⁹ Bununla beraber, diş hekimliği son sınıf öğrencileri üzerinde yürütülen bir çalışmada, dental kaygı düzeyinin cinsiyetten bağımsız bir değişkenlik gösterdiği bildirilmiştir.⁷

Çalışmanın sonuçları, diş hekimliği öğrencileri ile diğer fakülte öğrencilerinin dental kaygı düzeyleri arasında fark olmadığını göstermiştir. Bu, diş hekimliği eğitiminin dental kaygıyı açıklamada bir etkisinin olmadığı sonucunu gösterebilir. Bununla beraber, diş hekimliği kadın öğrencilerinin diğer gruptaki kadın öğrencilere göre daha düşük dental kaygıya sahip olduğu belirlenmiştir. Bu sonuç da, diş hekimliği eğitimi ile diş tedavilerinde bilgi ve deneyim sahibi olmanın bazı öğrencilerin bakış açılarını değiştirebileceğini ve diğer öğrencilere göre daha düşük dental kaygıya sahip olabileceklerini düşündürebilir. Peretz ve Mann²⁷ diş hekimliği 3. sınıf öğrencileri ile yaptıkları bir çalışmada, ilerleyen yıllarla birlikte öğrencilerin dental kaygı düzeylerinde bir azalma olduğunu bildirmişlerdir.

Diş hekimine sadece şikayeti olduğunda ve düzensiz giden öğrenciler, düzenli diş hekimi ziyareti yapan öğrencilere göre daha yüksek dental kaygıya sahiptir. Bu sonuç Maggiriias ve Locker'in³⁰ çalışması ile uyumludur. Diğer çalışmalarda da düzensiz yapılan diş hekimi ziyaretlerinde dental kaygının yüksek olduğu belirtilmiştir.^{31,32} Çalışmanın sonuçları, genelde 6-12 yaşlar arasında ilk diş hekimine gidildiğini, bununla birlikte ilk diş hekimi ziyareti yaşının dental kaygı için önemli bir faktör olmadığını göstermiştir.

Sonuç

Çalışmanın sınırları dahilinde, fakülte öğrencilerinde dental kaygının çok yüksek olmadığı, kadınların erkeklere göre daha yüksek dental kaygıya sahip oldukları, düzenli diş hekimi ziyareti ile düşük dental kaygı arasında bir ilişki olduğu ve diş hekimliği eğitimi ile diş tedavilerinde bilgi ve deneyim sahibi olmanın dental kaygı üzerinde sınırlı bir etkisinin olduğu belirlenmiştir.

KAYNAKLAR

1. Freeman R: Barriers to accessing and accepting dental care. *Br Dent J* 187:81, 1999
2. Teo CS, Foong W, Lui HH, Vignehsa H, Eliot J, Milgrom P: Prevalence of dental fear in young adult Singaporeans. *Int Dent J* 40:37, 1990
3. Locker D, Liddell AM: Correlates of dental anxiety among older adults. *J Dent Res* 70:198, 1991
4. Hakeberg M, Berggren U, Carlsson SG: Prevalence of dental anxiety in an adult population in a major urban area in Sweden. *Community Dent Oral Epidemiol* 20:97, 1992
5. Peretz B, Katz J, Zilburg I, Shemmer J: Treating dental phobic patients in the Israeli Defense Force. *Int Dent J* 46:108, 1996
6. Cohen ME: Dental anxiety and DMFS status. *Community Dent Oral Epidemiol* 12:75, 1985
7. Çağırkaya LB, Kansu Ö: Diş hekimliği öğrencilerinde dental anksiyetenin sebep ve sonuçları. *H.Ü. Diş Hek Fak Derg* 29:8, 2005
8. Ter Horst G, De Wit CA: Review of behavioural research in dentistry 1987-1992: Dental anxiety, dental-patient relationship, compliance and attendance. *Int Dent J* 43:265, 1993
9. Peretz B, Zadik D. Dental anxiety in an Israeli kibbutz population. *Int J Paediatr Dent* 4:85-89, 1994
10. Peretz B, Kaplan R, Stabholtz A: The influence of a patient-management course to dental hygiene students on the dental anxiety of their patients. *J Dent Educ* 61:368, 1997
11. Peretz B, Moshonov J: Dental anxiety among patients under-going endodontic treatment. *J Endod* 24:435, 1998
12. Moore R, Birn H, Kirkegaard E, Brodsgaard I, Scheutz F: Prevalence and characteristics of dental anxiety in Danish adults. *Community Dent Oral Epidemiol* 21:292, 1993
13. Milgrom P, Fiset L, Melnick S, Weinstein P: The prevalence and practice management consequences of dental fear in a major US city. *J Am Dent Assoc* 116:641, 1988
14. Weinstein P: Breaking the worldwide cycle of pain, fear, and avoidance: Uncovering risk factors and promoting prevention for children. *Ann Behav Med* 12:141, 1990
15. McGrath C, Bedi R: The association between dental anxiety and oral health-related quality of life in Britain. *Community Dent Oral Epidemiol* 32:67, 2004

16. Carson P, Freeman R: Dental caries, age and anxiety: factors influencing sedation choice for children attending for emergency dental care. *Community Dent Oral Epidemiol* 29:30, 2001
17. Hakeberg M, Berggren U, Grondahl HG: A radiographic study of dental health in adult patients with dental anxiety. *Community Dent Oral Epidemiol* 21:27, 1993
18. Locker D, Liddell AM: Clinical correlates of dental anxiety among older adults. *Community Dent Oral Epidemiol* 20:372, 1992
19. Peretz B, Efrat J: Dental anxiety among young adolescent patients in Israel. *Int J Paediatr Dent* 10:126, 2000
20. Üçok C, Güner Y, Üçok Ö, Okçu K, Aydınтуğ YS, Özen T: Anksiyete ölçümünde Visual Analog Skala ile Corah'ın Dental Anksiyete Skalasının karşılaştırılması. *A.Ü. Diş Hek Fak Derg* 22:121, 1995
21. Corah NL: Development of a dental anxiety scala. *J Dent Res* 48:596, 1969
22. Zorba YO, Yıldız M, Turgut H, Bayındır YZ: Konservatif tedavi esnasında anksiyetenin yaş, cinsiyet ve eğitim durumu bakımından incelenmesi. *Atatürk Üniv Diş Hek Fak Derg* 14:35, 2004
23. Thomson WM, Stewart JF, Carter KD, Spencer AJ: Dental anxiety among Australians. *Int Dent J* 46:320, 1996
24. Ekanayake L, Dharmawardena D: Dental anxiety in patients seeking care at the University Dental Hospital in Sri Lanka. *Community Dent Health* 20:112, 2003
25. Öcek ZA, Karababa AO, Türk M, Çiçeklioğlu M, Kandımir Ş: Ege Üniversitesi Diş hekimliği Fakültesi'ne başvuran hastalarda dental anksiyete etiyolojisinin değerlendirilmesi. *EÜ Diş Hek Fak Derg* 22:121, 2001
26. Stabholz A, Peretz B: Dental anxiety among patients prior to different dental treatments. *Int Dent J* 49:90, 1999
27. Peretz B, Mann J: Dental anxiety among Israeli dental students: a 4-year longitudinal study. *Eur J Dent Educ* 4:133, 2000
28. Ritsner M, Ponizovsky A, Nechamkin Y, Modai I: Gender differences in psychosocial risk factors for psychological distress among immigrants. *Compr Psychiatry* 42:151, 2001
29. Locker D, Poulton R, Thomson WM. Psychological disorders and dental anxiety in a young adult population. *Community Dent Oral Epidemiol* 29:456, 2001
30. Maggias J, Locker D. Five-year incidence of dental anxiety in an adult population. *Community Dent Health* 19:173, 2002
31. Hagglin C, Hakeberg M, Ahlqwist M, Sullivan M, Berggren U. Factors associated with dental anxiety and attendance in middle-aged and elderly women. *Community Dent Oral Epidemiol* 28:451, 2000
32. Moore R, Brodsgaard I, Mao TK, Kwan HW, Shiau YY, Knudsen R. Fear of injections and report of negative dentist behavior among Caucasian-American and Taiwanese adults from dental school clinics. *Community Dent Oral Epidemiol* 24:292, 1996